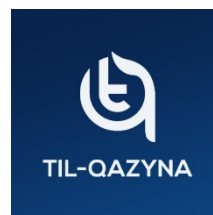

Қазақстан Республикасының
тәуелсіздігіне 30 жыл толуына арналған
**«ҰЛЫ ДАЛА ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ:
ТІЛ ЖӘНЕ ТӘУЕЛСІЗДІК»**

атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік
онлайн конференцияның

МАТЕРИАЛДАРЫ

Қазақстан Республикасының тәуелсіздігіне
30 жыл толуына арналған
«ҰЛЫ ДАЛА ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ:
ТІЛ ЖӘНЕ ТӘУЕЛСІЗДІК» атты
халықаралық ғылыми-тәжірибелік
онлайн конференцияның
МАТЕРИАЛДАРЫ

Жүзбаева А.
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ докторанты

ТЫНЫС АЛУ ҚЫЗМЕТІН АТҚАРАТЫН ДЕНЕ МҮШЕЛЕРІНІҢ ТҮРКІ ТІЛДЕРІНДЕ ВАРИАНТТАЛУЫ

Тіл – динамикалық құбылыс. Ол үнемі өзгеріп, дамып, жетіліп отырады. Түркі тілдеріне ортақ бір түбірден тараған кейбір байырғы сөздердің басым бөлігі қазіргі түркі тілдерінде түрліше дыбысталып, фонетикалық өзгерістерге ұшыраған. Сонымен қатар семантикалық жағынан жаңа реңк алып, тіпті, терминдік дәрежеге көтерілген сөздер бар. Бірақ олар саусақпен санарлықтай. Біз оған этимологиялық реконструкцияның үш аспектісін (фонетикалық, морфологиялық, семантикалық) басшылық ете отырып, зерттеу барысында көз жеткіземіз. Сөзіміз дәлелді болуы үшін адамның тыныс алу мүшелерін зерттеу нысаны ретінде алып отырмыз. Атап айтсақ, тамақ, кеңірдек және өңеш атаулары. Аталған сөздердің түркі тілдерінде дыбысталуы мен жасалу жолдары туралы айтып, этимологиясын ашуға тырыстық.

Түркі тілдерінің барлығында (ноғай тілінен басқа) *boğaz* атауы «тамақ», «жұтқыншақ» мағынасында жұмсалады. Ғалымдардың көпшілігі (В.Банг, Д.Немет, М.Рясänen) *boğaz* сөзі **boğ*, яғни, «тұншықтыру, қылқындыру» мағынасын беретін етістікке **-az/-as** жұрнағының қосылуы арқылы жасалғанын айтады. Көне түркі тілдерінің сөздігінде **-üs/-uz, is/is** етістіктен зат есім жасайтын жұрнақ ретінде саналады. Оған мынандай мысалдар келтірілген: *toqu – ұру, toquis – соққы; baq – көру/қарау, baqis – көзқарас, ur – ұру, urus – ұрыс, küsa – мілей, küsius – мілек* [1, 663-б.]. Алайда ғалым Э. Севортян бұл пікірді қолдамайды. Оның айтуынша, «*boğaz* сөзі *boğ* етістігінен пайда болды» деу шындыққа жанаспайды. Себебі көне жазба ескерткіштерінде *boğaz* сөзімен қатар *boğak* сөзі жарыса қолданылған. Екеуінің беретін мағынасы бір. Бұл жердегі **(a)z** – фонетикалық емес, морфонологиялық элемент екендігі айдан анық көрініп тұр [2, 168-б.], – дейді.

Тарихқа көз салсақ, 1969 жылы СССР Ғылым Академиясы жариялаған «Көне түркі тілдерінің сөздігінде» *тамақ – горло, глотка, задняя часть неба* [1, 529-б.], – деп жазылған. Одан әрірек, орта ғасыр еңбектеріне үңілсек, М.Қашқари сөздігінде мынадай сөйлем кездеседі: *Suv boğuzda tyglyndi – «су тамаққа түйілді, яғни су тамаққа тығылып қалды»* [3, 351-б.].

Boğ атауы көне жазба ескерткіштер мен оғыз, қарлұқ топтарына қарасты тілдердің барлығында «адамның тамағы» мағынасын береді. Уақыт өте келе, *boğ* өзіне үстеме мағына жамап, метафораға айналған. Метафоралану арқылы пайда болған жаңа сөздерді екі топқа бөліп қарастыруға болады. Біріншісі – артефакт, яғни табиғилықтан тыс қолдан жасалған нәрсе, мәдениеттің, өркениеттің жемісі. XIII-XIV ғасырда Хорезм дәуіріне жататын түркі тілінде жазылған ескерткіштерде *boğ* сөзі шекті аспаптың мойын жағы мағынасында жұмсалса, түрік, гагауз, әзірбайжан, өзбек тілдерінде «ыдыстың мойны» (горлышко сосуда) мағынасында қолданылған екен. Екінші метафора – табиғи құбылыс, географиялық атау. Ғалым Ә.Қайдар қырғыз тілінде диірмен шанағының жіңішкеріп бітетін жеріндегі бидай төгілетін жерін *боғуз* десе, ұйғыр тілінде жер ошақтың түтіні қабырғамен жоғары көтерілетін жеріндегі иінін қанниң *боғузи* деп атайды дейді [4, 59-б.]. Мысалы, *бұғаз* – екі мұхиттың не теңіздің бір-бірімен жіңішкеріп келіп қосылған жері [5, 148-б.]. Бұдан өзге серб тілінде *боғаз* сөзі «өте тар жер», «жіңішке» мағынасында жұмсалады. Сондықтан жоғарыда келтірілген мысалдардағы «екі метафора да зат пен құбылыстың сыртқы ұқсас белгілерін алу арқылы жасалған» деп есептеуге толық негіз бар.

Сонымен қатар *boğ* сөзін түркі тілдерінің кейбірінде метонимия ретінде қолданылғанын байқауға болады. Шағатай, түрік тілдерінде, ұйғыр диалектілерінде «жылқыға берілетін жем» (*biyüz*) мағынасында қолданылған [2, 168-б.]. Яғни, малдың жейтін тамағы, азығы. Әсіресе ұйғыр тілі диалектілерінде малға, жылқыға беретін жүгері және т.б. дақылдардың жармасынан жасалған жемді *боғуз* деп атау жиі қолданылады.

Түркі тілдерінде *boğaz* сөзі дыбысталуының кестесі:

Қазақ	<i>тамақ</i>
Қырғыз	<i>тамақ, боғуздок/боғуздов</i>
Өзбек	<i>Томоқ</i>
Ұйғыр	<i>тамақ, боғаз</i>
Түркімен	<i>Бұғақ</i>
Әзірбайжан	<i>Боғаз</i>
Түрік	<i>Боғаз</i>
Башқұрт	<i>Боғаз</i>
Тува	<i>боостаа</i>

1-кестедегі мысалдардан басқа өзбек тілінде «томоқ» сөзімен «һалкум» жарыса қолданылса, ұйғыр тілінде «гекитәк», «тамақ» және «боғуз» сөздері синонимдес болып келеді. Сондай-ақ қырғыз тілінде «кекиртеқ» атауы «тамақ» сөзінің орнына қолданыла береді. Алайда барлығының беретін мағыналары ортақ: адамның дене мүшесі.

«Тамақ» ұғымын беретін сөздердің морфологиялық, семантикалық өзгеру заңдылықтарына тоқталмас бұрын, фонетикалық өзгерістерді анықтап алайық. «Тамақ – томоқ» сөздеріндегі **а-о** сәйкестігі – түркологияда бар құбылыс. Өзбек тілінде **а** дыбысы көп жағдайда **о** болып дыбысталады. Әсіресе сөздің екінші және үшінші буындарында бұл заңдылық күшейе түседі. Мысалы «бармақ» өзбекше «бармоқ», «сайламақ» өзбекше «сайламоқ», «сақтамақ» өзбекше «сақламоқ», «қарамақ» өзбекше «қарамоқ», «кітап» өзбекше «китоп», т.б. Өзбек тілінде жарыса қолданылатын «һалкум» сөзіндегі бірінші тұрған **һ** фонемасы – протезалық дыбыс. **һ** сына дыбысы башқұрт тілінен өзге түркі тілдерінде өте сирек қолданылады. Мысалы: әзірбайжан тілінде *һүрк – үрік, һис – ыс, һөргүш – өркеш, һармут – алмұрт*, гагауыз тілінде *һайғыр – айғыр, һалма – алма*, түрікмен тілінде *һалда – алдау, һін – ин, һәң – ең, һүр – үр*, ұйғыр тілінде *һара – ара һасал – әсел* (бал), өзбек тілінде *һүкіз – өгіз*, т.б. [6, 182-б.].

Тамақ сөзі «дәм ағатын өңеш» дегенді білдіреді. Проф. Б. Сағындықұлының айтуынша, ежелгі бес түрлі ұғым беретін *-ақ* омоним түбірінің бір мағынасы – төмен қарай жылжу, бір орында тұрмай ілгері қарай қозғалып отыру. *Там+ақ* тұлғасына зер салсақ, ол там (яғни дәм) ағатын өңеш екенін өзі айтып тұр. Қазір бұл аталған формант түбірге сіңіскен өлі жұрнақ ретінде танылады [7, 210-б.]. Әр тілдегі фактілерді жинай келе, *боғуз* сөзі түркі тілдерінде өз алдына дамып, дыбыстық өзгерістерге ғана ұшырап, семантикалық жаңа мағына алғанын байқаймыз.

Қазақ тіліндегі *бауыздау* сөзі осы *боғаз* атауынан келіп шыққанын ешкім біле бермейді. Бауыздау – малдың тамақ тұсын өткір құралмен кесіп, қанын ағызатын процесс. Бұл жерден алмастыруды, метонимия құбылысын, байқау қиынға соқпайды. Қазақ тіліндегі *бауыздау* ұйғыр тілінде «боғузлимақ», қырғыз тілінде «муузда/мууздоо», қарақалпақ тілінде «бауызла» болып қолданылады. Бұл жерде барлық тілге ортақ түбір – *бауыз* сөзі болып тұр. Мұндағы **б-м, о-а, г-у-ү, оғ-ау, ү-о** сияқты дыбыс алмасулары – түркі тілдеріне тән құбылыс. Ә.Қайдар: «*Бауыз* сөзі басқа туысқан тілдердегі сияқты, қазақ тілінде де бір заманда дербес сөз болған болуы керек», – деп есептейді. Ол тіліміздегі *мойын – мойын + дау, алқым – алқым + дау* тәрізді сөз жасау үлгісі бойынша *бауыз+дау* формасында қалыптасқан, бірақ бірте-бірте өзінің дербестігінен айырылып, оның заттық мағынасы ұмыт болған дейді [4, 58-б.]. Қазіргі қазақ тілінде бұл сөзден *буу (байлау, таңу), буындыру (сығу, қысу, қылқындыру), буындау (жіктеу, бөлу)* секілді көптеген туынды түбірлер жасалған.

Қазіргі уақытта медицинада қалқанша (тамақ) бездерінің ұлғайып, қызметінің бұзылуынан пайда болатын ауруды *бұғақ* (зоб) *ауруы* деп айтады. Ауру кезінде қалқанша без шамадан тыс үлкейіп, науқастың тыныс алуы қиындайды, мойын қан тамырлары мен жүйке талшықтары қысылады. М. Қашқари сөздігінде «*бұқұқ* – тамақтың екі жағында, ет пен терінің арасында пайда болатын ет бездерінің бір түрі. Бұл тұқым қуалайтын дерт. Кейбіреуі дерті асқынғанда өзінің көкірегін көре алмай қалады» деген жолдар бар [3, 414-б.]. Тіпті аурудың пайда болу тарихы да берілген. «Біздің бабаларымыз аса жоғары, ащы дауысты кәпірлер екен. Тәңір жарылқаушы пайғамбарлардың сахабаларымен жанжалдасып, соғысыпты. Аталарымыз

ұрандап, айқай-күрең салып, басқыншылық жасап шабуылдапты. Мұсылмандар олардың бұл айғай-сүрең кiquуынан түршігіп, аласапыранға түсіпті. Бұл хабар Тәңірі рахымы, ризашылығы түскен Омарға жеткен. Омар оларды қарғаған екен. Содан барып олардың тамағында осындай дерт пайда болған. Әрі оларға мирас болып қалған [3, 414-б.]. Олай болса, *бұқақ* сөзінің қазіргі уақытта терминдік дәрежеге көтерілгеніне көз жеткіздік.

Тілімізде *тамақ*, *кеңірдек*, *бауырдақ*, *бұғырдақ*, *өңеш* сөздері жарыса қолданылады. Сайып келгенде, барлығының беретін мағынасы бір. Өңеш – жұтқыншақ пен асқазан арасындағы ас жүретін жол. Ұйғыр тілінде «өңгәч», өзбекше «өңгөч/қизилунгач», қырғызша «өңгөч», құмық тілінде «үңеч», башқұрт тілінде «үңәс», якут тілінде «өңүс», татар диалектілерінде «үмәч» болып түрлі формада дыбысталады. С. Малов «өңгөч/өңүч» атауын «өңмен», «өмілдірік», «омырау» сөздерімен байланыстырады. Бұл жерде **ө** дыбысының әсерінен мұрын жолды **ң** дыбысы **м** дыбысына айналып кеткенін көреміз. Э. Севортянның пікірін қолдай отырып, түрік тілі диалектілерінде қолданылатын «өмүк» және «өмірдек» сөздерін осы қатарға қосады («өмік» түрік тілінен аударғанда «өңеш» мағынасын береді) де *өң+кеч* немесе *өң+(а)ч* құрамдарына бөліп, қару-жарақ атауын білдереді деген болжам жасайды. Бір қызығы: ғалым Ә. Қайдар функционалдық семантиканың заңы бойынша *өңеш* сөзіндегі *өң* формасы «түтік, іші қуыс, көрней» мағынасында жұмсалатын *ұңғы* сөзімен байланыстырып, олардың сыртқы ұқсастықтарын алға тартады. Қазақ тіліндегі *өңе* формасы *ұңғы* сөзінің мынадай даму сатыларынан өткенін көрсетеді: *өңе* < *өңгә*//*онка*//*ұңқа*//*ұңғу*//*ұңғу*//*унга*//*унги* [4, 157-б.]. *Ұңғы* деп қазақ тілінде мылтықтың оқ шығатын жерін, аузын атайды. Бұл атау түркі тілдерінің көпшілігінде «қуыс, бір заттың іші, шұңқыр» мағыналарында жұмсалады. *Ұңғы* сөзінен *ұңғылау*, *ұңгір*, *үңірею*, *шұңқыр* секілді туынды түбірлер пайда болған. Демек, *ұңғы* және *өңеш* сөздерінің арасында семантикалық байланыс бар.

«Екі атаудың қайсысы алғашқы болуы мүмкін?» деген мәселеге келетін болсақ, *өңгөч* формасынан *ұңғы* атауы пайда болғанын аңғару қиын емес. Ғалым Ә. Қайдар «бұл арада *өңге* түбірінен *өңеш* туынды түбірін жасап тұрған **-ша/ -ше** кішірейткіш жұрнақ», – дейді. Мұндағы **-ша/ -ше** жұрнағы кішірейту мағынасын беретін **-шак/-шек** (*шына+шак*, *ойын+шық*, *көл+шік*, *шемір+шек*) жұрнағының бірте-бірте аяғындағы **к/қ** дыбыстарының түсіп қалуына байланысты **-ша/ -ше** түріне ауысқан. Содан кейін оның тек **ш** дыбысы ғана қалған (сонда *өңгөшек* – *өңгөше* – *өңгөш*). Ал енді *өңгөш* формасынан *өңеш* формасының келіп шығуы қазақ тілінде **ң** мен **ғ** дыбысы қатар келгенде **ғ** дыбысының түсіп қалу жағдайларынан (*деңгиз* – *теңіз*, *ялаңгач* – *жалаңаш*) *өңгөш* формасы *өңеш* формасына ауысқан деп түсіндіреді Ә. Қайдар.

Диалектологиялық сөздікте *бұғырдақ* – Түркіменстан Республикасының Красноводск ауданында қолданылады, беретін мағынасы – «кеңірдек» [8, 186-б.]. Кеңірдек – көмейден басталып, өкпемен ұштасатын тыныс түтігі [5, 385-б.]. Атқаратын негізі функциясы – өкпеге ауа жеткізу. Түркі тілдерінде *кеңірдек* атауы кеңінен таралған:

қазақ	<i>Кеңірдек</i>
қырғыз	<i>Гекитәк</i>
өзбек	<i>Кекирдәк</i>
ұйғыр	<i>Гекитәк</i>
түркімен	<i>Кекирдек</i>
татар	<i>Кикіртәк</i>
қарақалпақ	<i>Кегирдек</i>

2-кестедегі сөздерден **к-г**, **д-т** дыбыс сәйкестіктерін байқауға болады. Аталған сәйкестіктер – түркі тілдерінде және оның диалектілерінде кең жайылған құбылыс. Мысалы: *кір* – *гир* (әзірбайжан, түрік), *кел* – *гәл* (әзірбайжан, түрік), *көз* – *гөз* (әзірбайжан, түрік), *көл* – *гөл* (әзірбайжан), *бұтақ* – *пудак* (түркімен), *отын* – *одун* (түркімен), т.б.

Р дыбысы тұрақсыз, түсіп қалуға бейім келеді. Ұйғыр тіліндегі **р** фонемасының түсіріліп *гекитәк* болып айтылуы – заңды құбылыс. Олай деуге екі түрлі себеп бар. Біріншіден, ұйғыр тілінде **р** дыбысы **т**, **д**, **қ**, **к**, **г**, **з**, **с**, **з**, **п**, **б**, **ч**, **ж**, **м**, **н**, **р**, **л** дауысыздарының алдынан келсе,

элизияға ұшырайды. Екіншіден, сөздің соңғы буынында келсе, **p** дыбысы әлсіреп, кейде түсіп қалуы да мүмкін. Мысалы: *мәлдүр – мәлдү* (бұршақ), *ямғур – ямғу* (жаңбыр) [9, 146-б.]. Бұл сөз көне түркі тілдерінде «кекіру» мағынасын беретін *kakır, kekır* етістігіне **-дек** аффиксінің жалғануы арқылы жасалған болу керек. Э.Севортян *кеңірдек* және *кекір* сөздерін генетикалық жағынан талдай келе былай дейді: «Кажется правдоподобным, если учесть, например, такой факт, как турецкий *girtalak* «гортань», *girt etmek* «рыгать». Возможно, что в *кекирдек*, *кеңірдек*, и *кекир* представлена одна и та же первичная имитативная основа **кек*, **кег*, **кең* [2, 26-б.].

Қорытындылай келе, бір кездері «кылқындыру», «түншықтыру», «буындыру» мағынасында жұмсалған *боғ* сөзі тілдің дамуы барысында субстантивтеніп, жаңа атаулар (*боғаз* – адамның тамағы, *буыз* – малдың жейтін тамағы, ыдыстың мойны, музыкалық аспаптың мойны, географиялық атау) мен мағыналарға ие болғанын анықтадық. Тіпті, *боғаз*-дың актив сөз болғаны соншалық, терминдік дәрежеге көтерілгеніне зерттеу барысында көз жеткіздік. *Өңеш*, *кеңірдек* сөздері де әр тілдің қосымша жалғану ерекшеліктеріне байланысты түрлі дыбысталып, формалық өзгеріске түсіп отырғанын анықтадық. Этимологиялық реконструкция критерийлерінің көмегімен тіл фактілерінің статикалық та, динамикалық та күйін, диахрондық та, синхрондық та тұрғыдан зертеуге болатынына көз жеткіздік.

Пайдаланылған еңбектер:

1. Древнетюркский словарь. – Ленинград: Наука, 1969. – 677 с.
2. Севортян Э.В. Этимологический словарь тюркских языков. -II том. – М.: Наука, 1978. – 349 с.
3. Қашқари М. Түрік тілінің сөздігі. – II том. Қазақ тіліне аударған, алғы сөзі мен ғылыми түсініктерін жазған – А. Егеубай. – Алматы: Хант, 1997. – 526 б.
4. Қазақ тілінің қысқаша этимологиялық сөздігі. – Алматы: Ғылым, 1966. – 240 б.
5. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. Жалпы редакциясын басқарған – Т. Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 968 б.
6. Щербак А. М. Сравнительная фонетика тюркских языков. – Ленинград: Наука, 1970. – 203 с.
7. Сағындықұлы Б. Қазақ тілі лексикасы дамуының этимологиялық негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 258 б.
8. Диалектологиялық сөздік. – Алматы: Арыс, 2007. – 800 б.
9. Строй уйгурского языка. Отв. редактор – Г.С. Садвакасов. – Алма-Ата: Наука, 1989. – 476
10. Этимологический словарь тюркских языков. – V том. – М.: Языки русской культуры, 1997. – 368 с.

Кажығалиева С.

Х. Досмұхамедұлы атындағы Атырау университетінің
2-курс магистранты

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ МОДАЛЬДІЛІК КАТЕГОРИЯСЫНЫҢ ГРАММАТИКАЛЫҚ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯСЫ

Тіл – күрделі құбылыс. Мұнда түрлі құбылыстар пісіп-жетіліп жатады. Лингвистиканың өзінің заңдылықтары түсіндіре алмайтын құбылыстарға толы. Академиялық не нормативті грамматика түсіндіре алмайтын ұғымдар мен құбылыстарды функционалдық грамматика мен семантикалық аспекті, одан бөлек, басқа бір арнада тенденция алған антропоэлектік бағыт тұрғысынан түсіндіріп, ортақ заңдылықтарын табуға тырысады.

Лингвистика ғылымында әлі де зерттеуі түбіне жетпеген, әртүрлі бағытта қарастыруға лайық әрі сәтүрлі құбылыстарды бойына бұғып жатқан категориялардың бірі – модальділік. Тіл біліміне логика мен философиядан келген бұл саналық ұғым лингвистикадағы көптеген заңдылықтарды түсіндіруге, белгілі бір түсінік аясында жинақтауға мүмкіндік беруде. Егер тіл – жанды құбылыс, тірі ағза деп танысақ, оның бойында қайнап жатқан үрдістерді тәртіп не формаға салып емес, табиғи жаратылысы тұрғысынан қарастырған абзал. Модальділік категориясы – тілдің коммуникативтік-функционалды аспектісіне де, нормативті ержелеріне де жауап беруге қауқарлы, тілдің түрлі қабаттарында ортақ функционалдық ерекшеліктерді табу мен жинастыруға мүмкіндік беретін ұғымдық категория.

<i>Жүзбаева А.</i> Тыныс алу қызметін атқаратын дене мүшелерінің түркі тілдерінде вариантталуы -----	181
<i>Кажығалиева С.</i> Қазақ тіліндегі модальділік категориясының грамматикалық репрезентациясы -----	184
<i>Садуова Г.</i> Ақұштап Бақтыгереева шығармаларының лингвопоэтикалық сипаты -----	190
<i>Мұханбетқали А.</i> 3.Сәнік көркем публицистикасындағы тілдік қолданыстар: мақал-мәтелдер мен тұрақты сөз тіркестерінің берілуі-----	195
<i>Бақытбекова З.</i> Ұлт ақынының тағылымы – ұрпақтар танымы -----	200
<i>Сманова Ә.</i> М. Әуезовтің «Абай жолы» роман-эпопеясындағы Құнанбай бейнесі -----	201
<i>Джасқбаева Ш.</i> М.Әуезовтің «Абай жолы» роман-эпопеясындағы әдет-ғұрып, салт-дәстүр көріністері -----	203
<i>Молдабаева А.</i> Проблемы оценочной лексики в казахском языкознании -----	206
<i>Айбекқызы С.</i> Cognitive linguistics as a sub-branch of cognitive science -----	211
<i>Садыкова А.</i> Қазақ тілінде фразеологизмдердің қолданылуы-----	216
3. БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖЕТІЛДІРУ: ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	
<i>Сатбекова А., Абилдаева Қ.</i> Студенттердің кәсіби білігін қалыптастыру (қазақ тілін жобалай оқыту технологиясы негізінде)-----	220
<i>Искакова Г., Шалабай Б.</i> Современные тенденции изучения модальности: эпистемическая модальность и эвиденциальность -----	223
<i>Иманалиева Ф., Сагиева А.</i> Тілдік құзіреттілікті дамытудағы тыңдалым дағдысының рөлі-----	227
<i>Саткенова Ж., Бекжан А.</i> Сан-мөлшер мәнді грамматикалық категорияларды оқытудың әдістемелік сипаты-----	230
<i>Муратбаева И., Абдрахманова Ж.</i> К вопросу об использовании переводческих технологий обучения на лабораторно-практических занятиях по языковым дисциплинам -----	236
<i>Шәрібжанова Ф., Молдабаева Қ.</i> Студенттердің оқу-танымдық құзыреттілігін дамытудағы функционалдық сауаттылықтарын қалыптастыру-----	240
<i>Рахман Н.</i> Шет тілді меңгеруге бағытталған педагогикалық дискурстың ұстанымдары-----	245
<i>Мұханбетқали А.</i> Қазақ тілін оқытудағы этномәдени ұғымдардың маңыздылығы-----	249